

Documents de la Guerra Civil i la repressió a Traiguera

Vicent Sanz Arnau

Resum

Es presenten i transcriuen alguns documents del Jutjat Municipal de Traiguera, relacionats amb la *Junta Local de Libertad Vigilada*, i se'n fa una anàlisi introductòria relacionant-los amb altres documents procedents d'altres fonts que igualment fan referència a les circumstàncies locals de la Guerra Civil i la repressió que va tenir lloc durant la contesa i en els anys següents. És una recerca parcial d'un estudi més ampli emmarcat en la recuperació de la memòria històrica de la Guerra Civil i el franquisme.

Resumen

Se presentan y transcriben algunos documentos del Juzgado Municipal de Traiguera, relacionados con la Junta Local de Libertad Vigilada, y se hace un análisis introductorio relacionándolos con otros documentos procedentes de otras fuentes que igualmente hacen referencia a las circunstancias locales de la Guerra Civil y la represión que tuvo lugar durante la contienda y en los años siguientes. Es una investigación parcial de un estudio más amplio enmarcado en la recuperación de la memoria histórica de la Guerra Civil y el franquismo.

Abstract

Documents from the Municipal Court of Traiguera, related to the Local Board of Supervised Freedom, are presented and transcribed in this article. The aim of the paper is to do an introductory analysis of these documents and relate them to other material from the same local circumstances as the Civil War and the repression suffered during this time and the next following years. It is a partial research about a larger study focused on the recovery of the historical memory of the Civil War and the Francoism.

Paraules clau

Traiguera, Guerra Civil, franquisme, repressió.

Agraïments

Juan Puig Baila, Tino Sanz Arnau, Judit Sanz Beltran, Albert Siset Bort, Braulio Vericat Climent.

Introducció

L'article que teniu a les mans és la continuació de la recerca que vaig engegar el 2009 al voltant dels expedients de responsabilitats polítiques dipositats a l'Arxiu Històric Provincial de Castelló (AHPC) referents a Traiguera (Sanz, 2013). En aquesta ocasió, es dona continuïtat a aquella indagació en el passat local a partir de l'exhumació d'alguns documents significatius del Jutjat Municipal, que componen una imatge fragmentària però de primera mà dels esdeveniments que van tenir lloc a partir

del 18 de juliol de 1936 i fins a la dècada dels 50. Actualment, aquests documents formen part de l'arxiu de l'Ajuntament de Traiguera (AAT).

L'objectiu de la recerca consisteix a donar notícia dels documents que s'han pogut estudiar fins a data d'avui, que pertanyen a un contingent bastant més extens del fons inicialment pres en consideració. En aquest sentit, doncs, ha de considerar-se un estudi parcial d'una recerca més àmplia sobre la reconstrucció dels esdeveniments de la Guerra Civil, la implantació de la dictadura franquista i la repressió en aquests contextos històrics. La part central d'aquesta tasca, doncs, es basa a presentar les dades contingudes en la documentació presa en consideració i mirar de deduir-ne les relacions existents entre persones, filiació política i esdeveniments a fi de configurar un coneixement el més aproximat possible a la realitat històrica. Sabem que és difícil per les característiques mateixes de la documentació, que és conseqüència de la implantació de la dictadura franquista i per tant ofereix una visió ideològica exacerbada que suposa una deformació d'una realitat històrica a la qual, tanmateix, només es pot tenir accés de dues maneres. Una és aquesta que s'acaba d'apuntar i l'altra la memòria oral. En aquest cas, només es recorre a la memòria oral de manera subsidiària, per mirar d'esbrinar algun buit molt concret que la documentació i la bibliografia no resolen. De fet, a la vista de la recuperació de la memòria històrica per mitjà de l'estudi de les fonts i amb el suport de la bibliografia que sobre aquesta temàtica ha anat apareixent en els darrers anys, pot afirmar-se que, si bé es pot tenir un coneixement general del que va passar exactament a Traiguera en aquesta època, és de més envergadura el desconeixement que se'n té sobre els detalls i la lògica que va generar-los. La dinàmica entre les explicacions partidistes i una voluntat persistent d'oblidar arraconen l'anàlisi històrica fonamentada que pot proporcionar un coneixement imprescindible que done resposta a la necessitat de la societat actual de conèixer el seu passat.

En els apartats següents, s'exposa la metodologia emprada en l'estudi, es fa una aproximació al context històric en què cal situar els documents presos en consideració, se'n fa una descripció detallada de les característiques i les dades, i s'estableixen relacions entre les informacions identificades a fi d'extreure'n dades històriques relatives al període de presència republicana a Traiguera, entre el 18 de juliol de 1936 i el 14 d'abril de 1938, al període següent fins al final de la guerra l'1 d'abril de 1939, i a la postguerra des d'aleshores i pràcticament durant tota la dècada dels anys 40. Completa l'exposició l'apartat de conclusions. Com a annexos, es reproduïx la transcripció d'alguns dels documents treballats.

Metodologia

L'estudi se situa en el marc teòric de la metodologia històrica i basa la seua estratègia de recerca en l'anàlisi de dades documentals. Les fonts documentals comprenen les actes de constitució de partits polítics republicans de 1937; quatre llistes pertanyents o relacionades amb la carpeta *Registro de la junta de Libertad Vigilada de Traiguera*, que formava part de la documentació del Jutjat Municipal del primer franquisme; i els documents públics de la Causa General corresponents al municipi de Traiguera.

S'han manejat com a documentació de suport els expedients de responsabilitats polítiques de l'AHPC, que comprenen informes, la llista dels expedients instruits, expedients individuals i certificats de sentències de consells de guerra sumaríssims. Complementàriament, s'han tingut en compte testimonis orals d'informants que van recollir-se arran de l'elaboració del projecte *Imatge de Traiguera* sobre la vida i la fotografia locals del segle XX, entre 2000 i 2006; i les fonts bibliogràfiques que tracten específicament de la repressió franquista al País Valencià.

El procediment seguit per a la realització de la recerca va iniciar-se fotografiant la documentació objecte d'estudi, que, com s'ha indicat, forma part d'un contingent més ampli pendent d'anàlisi. La documentació corresponent a les actes de constitució dels partits polítics republicans de 1937 va recepcionar-se ja digitalitzada, procedent de l'Arxiu General de la Universitat Jaume I (AGUJI) de Castelló de la Plana. Va fer-se la lectura i la transcripció paleogràfica dels documents de l'AAT pertanyents al Jutjat Municipal a fi de buidar-ne la informació. També va buidar-se la informació sobre noms continguda a la documentació de l'AGUJI sobre partits polítics republicans. D'aquestes informacions se'n va elaborar una base de dades per a analitzar. Per fer-ho, es va recórrer a la bibliografia que proporcionés prou aparell interpretatiu per a uns textos amb molt poques o bé cap referència per on poder fer-ne una lectura raonablement positiva.

Així doncs, cal entendre que la bibliografia inclosa en l'estudi respon exclusivament a la necessitat de discernir el sentit dels documents analitzats. Que l'estudi es limita a la presentació i interpretació mínima d'unes dades amb l'objectiu d'obrir perspectives a estudis ulteriors, sobretot tenint en compte que es tracta d'uns pocs documents d'un corpus més ampli, per bé que poden considerar-se potser els més significatius. De fet, la necessitat d'interpretar-ne la informació és la causa d'haver inclòs en l'estudi les fonts documentals referents als partits republicans i a la Causa General. Si no se n'hi ha inclòs més, com ara les sentències dels consells de guerra sumaríssims consultables a l'AGUJI, és perquè encara no s'ha presentat l'oportunitat d'accedir-hi.

Guerra Civil i repressió a escala local

El cop d'estat del 18 de juliol de 1936 desencadena la reacció revolucionària arreu dels pobles i ciutats de l'Espanya que en aquell primer moment va rebutjar la rebel·lió militar. A nivell local, l'ambient previ a l'esclat de la guerra a Traiguera pot considerar-se de normalitat democràtica. Així ho indiquen testimonis orals¹ de filiació republicana i l'informe de la Guàrdia Civil local de 5 d'octubre de 1942 relatiu a la instrucció de la Causa General:

No hubo disturbios que alterasen el orden público a partir de las elecciones de 1936 hasta el 18 de julio del mismo año. [...] Las Autoridades que regían los destinos de este pueblo si bien atendían a la forma de Gobierno Republicana que imperaba, actuaban a base de un izquierdismo muy moderado atendiendo al bien común del vecindario en general.²

Si bé altres fonts aporten dades concretes sobre les tensions socials del moment. El capellà de Traiguera Angel Aznar atribueix a Dolores Aguilera Roda, germana de l'antic capellà de Traiguera d'abans de l'esclat del conflicte, el prevere Salvador Aguilera Roda, afusellat a Castelló el 28 de setembre de 1936, el testimoni segons el qual integrants del que va ser posteriorment el comitè revolucionari local havien amenaçat el seu germà d'arrossegat-lo pel carrer el dia de les eleccions de febrer de 1936.³

A Traiguera, el procés polític experimentat com a conseqüència de l'esclat de la guerra segueix les mateixes pautes del País Valencià a nivell general. Es constitueix un comitè revolucionari que deixa sense efecte les institucions republicanes, específicament l'Ajuntament. Aquest comitè està format sobretot per militants de la CNT, tot i que mira d'integrar el màxim nombre de militants d'esquerra, sobretot de la UGT, sindicat que això no obstant manté una activitat política i socioeconòmica a part. L'1 i el 2 d'agost, el comitè revolucionari porta a terme la confiscació de l'església i de la casa abadia. Les imatges i els efectes del culte són destruïts o requisats, la casa abadia convertida en seu del comitè i l'església transformada en magatzem i celler. També es destrueix documentació de l'arxiu municipal i del parroquial, si bé no s'ha valorat de manera estricta la dimensió d'aquesta destrucció. El 8 d'agost tenen lloc els assassinats de Carlos Llombart Torres, prevere, i Ismael Zaragoza Belliere, carter, a mans de milicians. Les fonts analitzades aporten dades sobre els detalls i l'autoria d'aquests fets. L'Ajuntament deixa de funcionar com a tal. Al cap de poc, el comitè constitueix la col·lectivitat a partir de la confiscació de masos, terres, cases i magatzems, i d'extorsions de diners a persones de dretes partidàries dels rebels. Els béns acaparats són destinats al front de guerra i al proveïment local.

Aquesta situació, de caràcter revolucionari, comuna arreu dels municipis valencians, comença a reconduir-se el 20 de novembre, amb la institucionalització del consell de defensa municipal, ocupat per les mateixes persones que havien creat el comitè revolucionari el 20 de juliol, i es consolida amb el relleu de Vicente Nàquer al capdavant del consell per Vicente Roig, alcalde abans de la guerra, de filiació socialista, pel gener de 1937. Les fonts franquistes no sempre coincideixen a distingir clarament entre comitè revolucionari, comitè de la CNT, col·lectivitat i consell de defensa municipal. La regularització de la situació política creada a nivell municipal arran del cop d'estat del 18 de juliol de 1936 s'evidencia en la constitució de les agrupacions locals d'organitzacions polítiques i sindicals republicanes traiguerines, segons es desprèn de les actes de constitució i tramitació dipositades a l'AGUJI. La *Sociedad de Trabajadores de la Tierra y Oficios Varios*, pertanyent a la UGT, queda constituïda el 4 de desembre de 1936; l'agrupació local d'*Izquierda Republicana*, el 19 de febrer de 1937; l'agrupació local socialista pertanyent al PSOE, el 7 de juliol d'aquell any; aquell mateix mes, es constitueix el *Centro Sindicalista*, filial del *Partido Sindicalista* d'ideologia anarquista; la *Juventud Socialista Unificada* queda constituïda el 20 de setembre; el 16 de novembre es crea el *Radio de Traiguera* del *Partido Comunista de España*; finalment, l'*Agrupación Anarquista de Traiguera*, pertanyent a la FAI, estampa sobre paper la seua creació el 4 de març de 1938.

La situació de guerra fa que els esdeveniments es precipiten i el 14 d'abril de 1938 les forces de l'exèrcit rebel entren a Traiguera després que s'enfonsés el front d'Aragó. Els dies abans, s'havia imposat el toc

de queda a la vila. Molta gent s'havia refugiat a defora per por dels bombardeigs. Seguint el sistema històric de senyals en cas de guerra, nits abans 14 d'abril una foguera a les moles de Xert anuncia la presència imminent de l'enemic⁴. Segons la Guàrdia Civil, la implantació del toc de queda va facilitar la fugida dels dirigents *rojos*⁵. El pas de l'exèrcit rebel significa la confiscació de les seus de les organitzacions polítiques republicanes i la seua documentació, la destrucció del celler ubicat a l'església i el saqueig de cases que havien quedat buides⁶ i de molins (Pepió, 1979). A partir d'aquell moment, s'engega la maquinària de la repressió franquista: identificació d'enemics, consells de guerra sumaríssims, condemnes de presó i assassinats extrajudicials. Pràcticament des de la implantació de noves autoritats municipals comencen a elaborar-se els documents corresponents a la Causa General, el procés judicial amb què la dictadura franquista va investigar els delictes de tot tipus comesos pel bàndol republicà, destinat a legitimar la rebel·lió militar contra la legalitat republicana. És en aquest context que cal situar els documents a analitzar.

La implantació de l'administració municipal franquista ve definida per l'objectiu de persecució política dels seus enemics. L'Alcaldia i el Jutjat Municipal són les instàncies administratives que han de respondre a aquest objectiu i, en conseqüència, disposen d'una capacitat de maniobra molt important per actuar sobre els republicans que s'han quedat o van tornant al poble, o bé, al final de la guerra, han esdevingut presos. La Guàrdia Civil, que hi té quarter des de 1919, actua de policia. Completen l'entramat repressiu la prefectura local de *Falange* i el capellà. Aquestes darreres dues instàncies intervenen amb els informes que els demanen en la instrucció dels expedients de responsabilitats polítiques. Mentre els informes de *Falange* s'alineen al peu de la lletra amb els de l'Alcaldia, el posicionament eclesiàstic varia segons els casos.

Des del primer moment de la presència dels *nacionales*, pot observar-se l'elaboració de documentació destinada a la persecució de l'enemic. En concret, els documents que centren l'estudi pertanyen al Jutjat Municipal i estan relacionats amb la *Junta Local de Libertad Vigilada*. Aquesta institució franquista és la ramificació local del *Servicio de Libertad Vigilada*, un mecanisme de control postcarcerari dels presoners de guerra. Aquest servei, depenent de la *Dirección General de Prisiones*, va ser creat el 1940 davant la massificació de les presons originada pels consells de guerra sumaríssims. Va iniciar-se aplicant als presos amb penes menors els beneficis de la llibertat condicional i va anar estenent-se progressivament fins que el 1943 va aplicar-se als condemnats a més de 20 anys. D'aquesta manera, els condemnats podien assolir la llibertat condicional sense acabar de complir la pena. No es va aplicar cap indult, sinó que es va considerar els excarcerats en llibertat vigilada fins a l'acabament de la pena imposada. La junta local, doncs, s'ocupava de controlar els lliberts del municipi i donar compte de la seua conducta. Era presidida pel jutge municipal i estava participada per l'Ajuntament, la Guàrdia Civil i la *Falange* (Rodríguez, 2012).

Documents

El primer document a comentar és una llista manuscrita de noms ordenats alfabèticament en un full imprès de revista militar (D1. Annex 1). Hi apareixen 85 persones tot i que la llista conté 84 entrades, ja que una apareix afegida posteriorment entre línies. Aquest i dos noms més van ser afegits després de la redacció inicial. Els altres dos noms són les entrades 83 i 84, que ja no segueixen l'ordre alfabètic. A cada entrada, a més del número, s'hi consignen els cognoms, el nom, una creu, una observació classificatòria, una altra sobre la perillositat i una altra sobre el parador. Encara hi ha una altra columna amb una notació numèrica, fins a 16, sense ordre aparent, que correspon a les persones el parador de les quals és al poble o a la presó. El parador de la resta (69) és "Huido a la zona roja" (55) o bé "En las filas rojas" (14).

De tota la llista, hi ha 84 hòmens i una dona, tots considerats enemics del nou règim per causes diverses: participació en la destrucció religiosa; pertinença a la col·lectivitat, al comitè revolucionari, a la CNT; condició de milicià; pertinença a "la comarca de Benicarló"; o simplement per ser d'esquerres. De tots ells, 49 són considerats perillousos.

Pel que fa a la datació del document, el fet que el parador d'alguns noms siga "En las files rojas" fa pensar que és anterior a l'1 d'abril de 1939. Per descomptat, ha de ser posterior al 14 d'abril de 1938, data del pas a la zona *nacional*. El fet que es tracte d'una llista ordenada fa pensar que no pot ser dels dies immediats al pas d'una zona a l'altra de guerra. Si pensem que els documents dels estats de la Causa General referents a Traiguera⁷, dels primers a emetre les noves autoritats franquistes, són del 30 de maig de 1938, sembla que la llista ha de ser posterior. La documentació de la Causa General aporta encara més pistes en aquest sentit. El 14 d'octubre de 1938, Ismael Zaragoza Vidal interposa una denúncia per la mort del seu pare contra Manuel Dellá Climent, que compleix condemna de 30 anys a Burgos després de caure en mans de l'exèrcit de Franco. Ismael Zaragoza Vidal, mobilitzat pel govern de la República, havia desertat al maig d'aquell any i havia tornat al poble. Com que a la llista Manuel Dellá Climent hi apareix "sufriendo condena" es pot pensar que la llista ha de ser d'aquelles mateixes dates o una mica posterior.

Aquesta llista és prou més extensa que la que elabora la Guàrdia Civil per a la instrucció de la Causa General⁸ (D2. Annex 2), que data precisament del 13 d'octubre de 1938. El susdit Manuel Dellá Climent hi apareix "cumpliendo condena de 30 años". En aquesta llista manuscrita hi consten 56 noms. La classificació que fa la Guàrdia Civil és bastant més contundent que la del Jutjat Municipal: dènou persones són considerades "profanador e inductor", onze persones són assenyalades com a integrants del "Comité", i 24 són titllades d'"asesino", en una demostració de manca de garanties jurídiques envers unes persones la quasi totalitat de les quals tenen com a parador la consideració "huido".

A continuació, hem fixat l'atenció en dos altres documents que semblen esborranys manuscrits d'una llista de denúncies de les confiscacions portades a terme per les autoritats revolucionàries, sense distingir entre comitè revolucionari, CNT i col·lectivitat. El primer esborrany (D3. Annex 3), menys elaborat, inclou cognoms i nom de la persona que denuncia, els efectes confiscats i una anotació de la seua condició personal o filiació política, cosa que pot donar idea de les adscripcions ideològiques de

les persones que van ser objecte de confiscació, i això seguint encara la lògica dels partits republicans que el franquisme va liquidar. El segon document (D4. Annex 4) inclou bastant més informació: la data aproximada en què es va produir la confiscació, els efectes confiscats, el carrer de qui denuncia, el seu nom i cognoms, una explicació de com va produir-se la confiscació, l'organització que va ordenar-la, les persones que van portar-la a terme i la indicació del seu parador en el moment de la redacció. La data aproximada de quan va produir-se el fet indica que les confiscacions van ser més intenses l'estiu i la tardor de 1936 i van anar minvant durant el 1937. La darrera és de juny de 1937 i consisteix en una sembra portada a terme per la col·lectivitat en una finca d'Hermenegildo Jaques, un dels denunciants més afectats juntament amb Miguel Vidal Culla, que havia de ser el primer alcalde del nou règim. Una darrera confiscació de 55 cabres al mas de Caperó, de novembre de 1937, va ser ordenada pel governador civil republicà.

Cal entendre que es tracta d'esborranys de documents posteriors dels quals s'han publicat referències anteriorment (Comas, 2003). Es desconeix la mecànica per la qual van produir-se aquestes denúncies, si bé pot pensar-se que les noves autoritats, seguint la lògica de la Causa General, dels consells de guerra i dels expedients de responsabilitats polítiques, van recollir informació per perseguir les persones que d'una manera o altra van participar en els esdeveniments del període revolucionari. Val a dir que la quantitat registrada no es correspon amb la totalitat de les confiscacions portades a terme, ja que també hi va haver afectats que no van denunciar-ho a les noves autoritats per raons diverses. En qualsevol cas, pot prendre's en consideració com a referència la relació manuscrita de perjudicats recollida per l'estat numero 3 del ram separat 119 de la Causa General⁹, del 4 de febrer de 1941 (D5. Annex 5). Així com el document homòleg de la peça separada 93 de 1938 feia referència a les afectacions públiques de l'acció revolucionària en béns municipals i religiosos, D5 també inclou i més bé se centra en els afectats individuals per detencions i empresonaments practicats per les autoritats revolucionàries.

L'últim document pres en consideració en aquesta recerca és el "Censo de liberados" de la Junta Local de Traiguera, és a dir, de la junta local de llibertat vigilada (D6. Annex 6). Es tracta d'una taula en dos fulls apaïrats precedits per una portada i text mecanografiat que recull cognoms i nom de les persones vigilades que han passat per la presó, l'edat, l'adreça del domicili, la professió, el lloc de treball, l'estat civil, la pena i la indicació de la darrera presó on van complir condemna. Una columna afegida posteriorment i amb algunes indicacions manuscrites constitueix l'apartat d'observacions. No s'hi especifica cap data, però pot deduir-se que és de 1944 o 1945 prenent com a referència l'edat de persones que apareixen en aquest llistat i en els certificats de sentència de consell de guerra sumaríssim inclosos en el seu expedient de responsabilitats polítiques (AHPC), si bé cal advertir que entre aquells certificats i D6 hi ha divergències en l'edat de les persones consignades que fan pensar en errors de picatge o imprecisions. Això mateix pot dir-se d'algunes altres informacions com ara l'estat civil, ja que pràcticament la totalitat de les persones hi consten com a solteres, quan algunes d'elles, en els susdits certificats, consten com a casades.

En qualsevol cas, el document dóna compte de les persones que van patir presó de resultes de processos judicials sumaríssims, un total de 48. Cal entendre que es tracta de les persones vives a data de la redacció del document, 1944 o 1945. Les que havien mort amb anterioritat a aquesta data i les que, essent processades igualment, van assolir el sobreseïment de la causa fan pensar en un nombre total de consells de guerra superior. Els qui van acabar exiliant-se van eludir aquests procediments repressius.

Algunes pistes

Del primer llistat del Jutjat Municipal (D1), la majoria de persones, 53, no apareixen al llistat d'*indeseables* de la Guàrdia Civil (D2), malgrat que entre la redacció d'un i l'altre no hi ha més d'un any de diferència. Unes altres 32 persones apareixen en ambdós llistats. És en aquest grup que hi ha els integrants del comitè revolucionari: Santiago Cervera Bort, Pedro Dellà Obiol, Miguel Mampel Peset, Joaquín Mampel Peset, Joaquín Monroig Vericat, Vicente Nàquer Sogues, Ramon Sanz Climent; entre altres persones que són esmentades pel seu càrrec d'algtzir de la *Comunidad*: José Sanz Sebastià, Ramon Tàrraga Belsa; o de conserge de la *Colectividad*: María Riera.

Al llistat de la Guàrdia Civil (D2), n'hi ha 21 que no consten en el llistat del Jutjat Municipal (D1), d'entre les quals nou són assenyalades d'haver pertangut al comitè revolucionari: José Bort Monroig, Juan Ramon Cervera Ferrer, Santiago Cervera Bort, Pedro Dellà Obiol, Manuel Monroig Vericat, Vicente Nàquer Sogues, José Ramon Sanz Climent, Bautista Vallés Pla i Joaquín Roig Mampel. Se'n repeteixen cinc. Pel que fa a la filiació política, contrastant amb els noms que consten a les actes de constitució d'organitzacions polítiques de 1937, hi apareixen integrants de totes les organitzacions, tret del PCE, segurament per l'escassa implantació que va arribar a tenir aquest partit. Així com a D1 hi apareix algun cas de dirigents de partits que són al poble en llibertat: Vicente Ferrer Ferreres, d'Izquierda Republicana (IR); a D2 aquest tipus de parador ha desaparegut, potser per un criteri més selectiu. Els qui hi apareixen o bé no són al poble perquè han marxat o bé són a la presó. Aquesta diferenciació pot ser indicatiu que D1 és anterior a D2.

Alguns noms que apareixen als dos documents corresponen a dirigents comprovats d'organitzacions polítiques republicanes. José Bort "Bicho" (D2), Pascual Cabanes Dellà i el ja citat Vicente Ferrer Ferreres (D1) van participar en la constitució d'IR. De la Sociedad de Trabajadores de la Tierra (STT), representació local de la UGT, hi apareixen Manuel Climent Vericat i un Vicente Esteller que correspondria a algun dels dos (Sanz o Sorrives) que apareix a D1. Manuel Dellà Climent pertanyia a Unión Republicana (UR). Pedro Dellà Obiol i Vicente Ferrer Marco van participar en la formalització de l'Agrupación Anarquista de Traiguera (AAT), identificable amb la FAI. Simeón Llorach Ferrer (D1) o Simón Llädser Ferrer (D2) i José Sanz Sebastià eren president i secretari del Centro Sindicalista, que representació local del Partido Sindicalista, escindit de la FAI.

La revisió dels denunciats com a executors de les confiscacions recollides a D4 fa veure que divuit persones apareixen en tots tres documents, vuit apareixen o bé a D1 o bé a D2 i alhora a D4, i tretze denunciats només apareixen en aquest document. Aquesta variació és indicativa de les persones que

constitueixen el nucli de les autoritats revolucionàries i de les que hi col·laboren en algun aspecte o bé amb menor freqüència, i pot ajudar a destriar l'amalgama que les autoritats franquistes van fer entre CNT, comitè revolucionari, consell de defensa municipal i col·lectivitat, malgrat la dissecció de les autoritats revolucionàries que apareix a l'informe que el 5 d'octubre de 1942 la Guàrdia Civil de Traiguera adreça al fiscal de la Causa General de Castelló¹⁰. Curiosament, alguns noms que apareixen en aquest informe com a càrrecs del comitè revolucionari no consten en cap dels documents comentats anteriorment: Joaquín Rodrigo, responsable de sanitat i assistència social, de qui s'ignora el parador; Juan Cervera Mampel, de parador igualment desconegut; i Victorino Bel Pla, jutge municipal, que viu al poble.

Contrastant llista inicial del Jutjat Municipal (D1), llista d'*indeseables* de la Guàrdia Civil (D2) i full de denúncies de confiscacions (D4) amb el cens d'alliberats de la Junta de Llibertat Vigilada (D6); es veu que, dels divuit vinculats al comitè revolucionari més els tres que hi consten com a càrrecs a l'informe de la Guàrdia Civil, només quatre van passar pel sistema penitenciari franquista i es trobaven en llibertat vigilada a mitjans de la dècada dels 40: José Alemany Cabanes, Manuel Dellà Climent, Pedro Dellà Obiol i Manuel Monroig Vericat. 21 dels 48 censats no apareixen en cap dels documents indicats, cosa que significa que el seu pas per la presó no es deu a cap actuació al poble durant la guerra, sinó a altres causes. Els consells de guerra que els van portar a la presó, no inclosos en aquest estudi, han de contenir indicis al respecte. Tampoc no es tracta majoritàriament de jòvens en edat militar, sinó de persones d'entre 35 i 60 anys, per la qual cosa no es lògic pensar que fossen jutjats per pertinença a l'exèrcit republicà. La majoria, 31 de 48, van ser expedientats per responsabilitats polítiques. En aquest contingent hi trobem les persones que van participar en la revolució fent guàrdies a les ordres del comitè revolucionari o integrant-se a la col·lectivitat.

Dels qui no apareixen al cens d'alliberats (D6), n'hi ha tres que estan documentats com a presos: Vicente Ferrer Marco va morir a la presó de Borriana el 18 de desembre de 1941, als 47 anys (Porcar, 2013); José Cifre Miravet (o Miralles) i Joaquín Monroig Vericat consten com a presos a D1 i el fet que no tornen a aparèixer més endavant fa pensar que hi van morir. De la resta, Santiago Cervera Bort, Vicente Nàquer Sogues i Joaquín Roig Mampel, segurament els dirigents principals del període revolucionari, van marxar a l'exili. Els dos darrers van ser condemnats en absència a quinze anys d'inhabilitació i desterrament. El 1955, passat aquests quinze anys, el fiscal de la Causa General, demana informacions sobre Vicente Nàquer Sogues, potser perquè l'afectat devia fer gestions per tornar de l'exili. La resta del grup va marxar l'abril de 1938 i no se'n tenen més dades.

Pel que fa a D3, té l'interès d'incorporar la filiació política dels denunciants i aportar algunes altres dades que fan llum sobre l'etapa revolucionària. Hi apareixen denunciants adscrits a la Derecha Regional Valenciana (DRV) i al Partido Republicano Radical. Es tracta de partits republicans de dretes, el primer, integrant de la CEDA, i el segon, fundat per Alejandro Lerroux, que havien ocupat el govern durant l'anomenat bienni negre de 1934-1936. Van quedar inactius durant la revolució i van ser substituïts pel partit únic de la dictadura franquista. En menor mesura, hi apareixen denunciants

qualificats com independents o sense adscripció, i també alguns considerats d'esquerres de manera genèrica.

Amb D4, podem comprovar com, a més de diners, menjar i mitjans de producció, els revolucionaris van confiscar automòbils i camions, i també les ràdios que posseïen persones significades i el cafè Sangüesa, seu de la DRV.

Quant als denunciants, que es compten en nombre de 52 entre els dos documents, cal pensar que encara hi devia haver moltes altres persones que van patir confiscacions i no van denunciar-les a les noves autoritats. Aquest nombre és superior al registrat en l'estat número 3 del ram separat 119 de la Causa General¹¹ (D5), que registra 30 noms. Aquest document, en el concepte "Sucinta relacion del hecho delictivo", registra l'epígraf "Detenidos y encarcelados por los Rojos por ser Derechistas", datat el 29 de març de 1937. Aquesta datació resulta estranya ja que, si es vol entendre literalment, resulta que aquestes 30 persones van ser detingudes i empresonades aquell dia, fet del qual no hi ha més constància a la mateixa Causa General, per la qual cosa pot pensar-se que es tracta d'una datació convencional o arbitrària. Sobretot tenint en compte que el març de 1937 la situació revolucionària s'ha reconduït. Pel que fa a les dades dels documents, entre els noms que apareixen a D3 i a D4 i els que apareixen a D5 només hi ha set coincidències. D'entre aquestes coincidències, la confiscació de béns a Ramon Belsa Cervera apareix datada el 3 de setembre de 1936; l'efectuada a Juan José Michavila Tallada és del mateix dia; mentre Miguel Vidal Culla va denunciar haver-ne patit el 31 de juliol i el 31 d'agost de 1936, i l'1 de febrer de 1937. No sembla haver-hi, doncs, cap correlació entre les dates de les confiscacions i la que situa aquestes detencions en un dia concret.

Entre les persones que apareixen en aquests documents, cal fer esment que Miguel Vidal Culla, un dels denunciants més repetidament afectat per les confiscacions, de procedència ideològica carlista (Castán, 2007), esdevé el primer alcalde franquista després del 14 d'abril de 1938. El 1939 el succeeix en el càrrec José Culla Vidal, que apareix a D5. El 1940 José Vicente Benlliure Esteller, que també hi apareix, ocupa l'alcaldia. Al 1941, el lloc és ocupat per Daniel Grañana Roig, present en el mateix llistat.

Conclusions

Pel que fa a D1, la llista d'enemics del franquisme, confeïda entre maig de 1938 i abril de 1939, per contrast amb D2, la llista homòloga de la guàrdia Civil, datada el 13 d'octubre de 1938, pot concloure's que potser és incompleta, ja que no hi ha pràcticament cap cognom més enllà dels començats per t, mentre que a la llista D2, més selectiva, hi ha cognoms començats amb v. Potser el document és incomplet i tenia un full més, tot i que el fet que s'hi afegissin dos noms més al final faria pensar el contrari. En qualsevol cas, tant aquesta llista com la dels documents D3 i D4, de confiscacions, poden considerar-se esborranys o documents de treball del Jutjat Municipal, que havien de donar lloc a altres documents oficials.

Pel que fa a D5, la llista de perjudicats per la revolució, tot i cridar l'atenció que bona part dels noms que hi apareixen no apareixen com a denunciants de confiscacions per part dels revolucionaris, conté els noms de qui amb el canvi de règim van ocupar l'alcaldia fins a 1943.

Finalment, D6 estableix un llistat de persones que pot servir, per contrast, per identificar persones que van morir a la presó abans de 1944.

En conjunt, la documentació manejada posa en evidència la discrecionalitat amb què el règim franquista va exercir la repressió dels seus enemics, de vegades palesant un tarannà inquisitorial determinat per la manca de garanties processals.

L'estudi d'aquesta documentació pot servir per obrir noves vies de recerca en l'estudi de la història local d'aquesta època.

Bibliografia

CASTÁN, Cristobal (2007). "Una aproximación al carlismo del Maestrazgo durante la II República (1931-1939)". Butlletí del Centre d'Estudis del Maestrat, núm. 78.

COMAS, Joaquim; VILLALTA, Manuel (2003). "Documents traiguersins". *Traiguera*, núm. 311.

GABARDA, Vicent (2007). *Els afusellaments al País Valencià (1938-1956)*. Publicacions de la Universitat de València.

PAGÈS, Pelai (2006). *Guerra, franquisme i transició*. Edicions del País Valencià: València.

PAGÈS, Pelai (2009). *La repressió franquista al País Valencià*. Tres i Quatre, València.

PEPIÓ, Leonardo (1979). "Recordando... -I-". *Traiguera*, núm. 36.

PORCAR, Juan Luis (2013). *Un país en gris i negre*. Publicacions de la Universitat Jaume I, Castelló de la Plana.

SANZ, Vicent (2013). "Els expedients de responsabilitats polítiques de Traiguera". *Terres de cruïlla. Estudis sobre les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Onada, Benicarló.

TORRES, Ricard Camil (2008). *La repressió franquista al País Valencià. Recull bibliogràfic*. Tres i Quatre, València.

Annexos

Annex 1

Llista de *rojos* del Jutjat Municipal

Núm	Cognoms	Nom	Creu	Classificació	Perillositat	Parador	CM ¹²
1	Alemany Cabanes	José	negra	De la Colectividad destructor de Iglesias	Peligroso	En las filas Rojas	
2	Alemany Cabanes	Ramón	roja	De [illegible] destructor de iglesias		En la localidad	7
3	Belsa Cervera	Vicente	roja	De la Colectividad destructor de Iglesias		Huido a la Zona Roja	

Núm	Cognoms	Nom	Creu	Classificació	Perillositat	Parador	CM ¹²
4	Benlliure Ortí	Vicente	roja	De la Colectividad destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
5	Belsa Arnau	Joaquín	roja	Destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
6	Benlliure [illegible]	Juan	roja	De la Colectividad	Peligroso	En las filas rojas	
7	Benlliure Alemany	Ramón	roja	De la [illegible] destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
8	Bort Monroig	Pedro (ojo)	negra	Del Comité Revolucionario destructor Iglesias	Peligroso	En las filas Rojas	
9	Belsa Grañana	Bautista	negra	Destructor de Iglésias Detenido [illegible]	Peligroso	En la localidad	8
10	Benlliure Ortí	José	roja	De la colectividad destructor de Iglesias		Huido a la Zona Roja	
11	Cervera Bort	Santiago	roja	Del Comité de la CNT destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
12	Cervera Giner	Ramón	roja	Del Comité de la CNT destructor iglesias		Huido a la Zona Roja	
13	Cabanes Della	Pascual	roja	Destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
14	Cifre Miralles	José	roja			Sufriendo condena	9
15	Cervera Vidal	Bautista	roja	Del [illegible] y destructor de Iglesia		Huido a la Zona Roja	
16	Cervera Roig	Julian	roja	De la Colectividad destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
17	Compte Benlliure	Vicente	negra	De la Colectividad destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
18	Cervera Roig	Julian	roja	De la Colectividad destructor de iglesias		Huido a la Zona Roja	
19	Climent Cardona	Cristóbal	roja	De la Colectividad destructor de iglesias		Huido a la Zona Roja	
20	Cervera Tolós	Ramón	roja	De la Colectividad destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
21	Climent Vericat	Manuel	roja	De la Colectividad destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
22	Compte Capafons	Ramon	negra	Destructor de iglesias	Peligroso	Detenido	
23	Climent Roda	Ernesto	negra	Destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la Zona Roja	
	Climent [illegible]	Ernesto	negra				
24	Climent hijo	Juan	negra	De la colectividad destructor de iglesias	Peligroso	En las filas rojas	
25	Dellá Vidal	Salvador	roja	Destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la zona roja	
26	Dellá Climent	Manuel	roja			Sufriendo condena	10
27	Dellá Obiol	Pedro	roja	Del comité y destructor de iglesia		Huido a la zona roja	

Núm	Cognoms	Nom	Creu	Classificació	Perillositat	Parador	CM ¹²
28	Dellá Roig	Sebastián	roja	De la colectividad destructor de Iglesia	Peligroso	En las filas Rojas	
29	Dellá Obiol	Sebastián	negra	Destructor de Iglesia		En la localidad	11
30	Esteller Domenech	Manuel	negra	Destructor de Iglesias		Detenido en Vinaroz	12
31	Esteller Ramon	Carlos	roja	De la colectividad destructor de Iglesias		En las filas Rojas	
32	Esteller Sorribes	Vicente	negra	Destructor de Iglesias	Peligroso	En las filas Rojas	
33	Esteller Sanz	Vicente	roja	De la colectividad	Peligroso	En la localidad	13
34	Ferrer Marco	Vicente	roja	De la colectividad destructor de Iglesia		Huido a la zona Roja	
35	Ferreres Arbones	Angel	ambdues	Miliciano destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
36	Fonollosa Ferrer	Domingo	roja	De la colectividad destructor de Iglesias		Huido a la zona Roja	
37	Fonollosa Ferrer	Juan	roja	De la colectividad destructor de Iglesias		Huido a la zona Roja	
38	Ferrer Sanz	José	roja	De la colectividad destructor de Iglesias y ladrón		Huido a la zona Roja	
39	Ferrer Ramada	Joaquín	negra	Destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
40	Ferrer Ferreres	Vicente	negra	Destructor de iglesias		En la localidad	14
41	Ferrer Esteller	Blas	negra	De la CNT destructor de iglesias	Peligroso	En las filas rojas	
42	Ferrer hijo	Domingo	negra	De la colectividad destructor de iglesias	Peligroso	En las filas rojas	
43	Ferrer hijo	José	negra	De la colectividad destructor de iglesias	Peligroso	En las filas rojas	
44	Grañana Puig	Pedro	roja	De la colectividad destructor de iglesias		Huido a la zona roja	
45	Grañana Exposito	Pedro	roja	De la colectividad	Peligroso	Huido a la zona roja	
46	Gil [ilegible]	Dionisio	negra	De Izquierdas		En [ilegible] procesado	1
47	Llorach Ferrer	Ramón	negra	De la colectividad destructor de Iglesias		Huido a la zona roja	
48	Llorach Ferrer	Simeón	roja	De la coelctividad	Peligroso	En las filas rojas	
49	Llorach Ferrer	Ismael	roja	De la colectividad	Peligroso	Huido a la zona Roja	
50	Mampel Pereto	Joaquín	roja	Del Comité Revolucionario destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
51	Monroig Vericat	Joaquín	roja	Del Comité Revolucionario destructor de Iglesias	Peligroso	En la carcel	2
52	Monroig Vericat	Manuel	roja	De comité destructor de iglesia		En la carcel	3

Núm	Cognoms	Nom	Creu	Classificació	Perillositat	Parador	CM ¹²
53	Mampel Peset	Miguel	negra	De comité destructor de iglesias		Huido a la zona roja	
54	Muñoz Gales	Joaquín	negra	De la Comarcal de Benicarló	Peligroso	Huido a la zona Roja	
55	Monroig Sorrives	Andrés	roja	De la colectividad destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
56	Monroig Adrover	Andrés	roja	Destructor de Iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
57	Naquer Sogues	Vicente	roja	De Comité Revolucionario destructor Iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
58	Obiol Sanz	Juan		De la colectividad	Peligroso	Huido a la zona Roja	
59	Puig Bort	Miguel	roja	De la colectividad	Peligroso		
60	Peset Puig	Antonio		De [ilegible]		En la filas rojas por su Reemplazo	
61	Pla Llorach	Joaquín	roja	De la Colectividad	Peligroso	Huido a la zona Roja	
62	Pla Fonollosa	Pedro	roja	De la Colectividad	Peligroso	Huido a la zona Roja	
63	Puig Mampel	Joaquín	roja	De Comité Revolucionario	Peligroso	Huido a la zona Roja	
64	Q[ilegible] [ilegible]	Vicente	negra		Peligroso	En las filas Rojas	
65	Queral Sorrives	Vicente	negra	Quemó las imágenes		En la localidad	4
66	Roig Alemany	Blas	roja		Peligroso	Huido a la zona Roja	
67	Riera [ilegible]	María		Conserja de la Colectividad	Peligrosa	Huido a la zona Roja	
68	Sanz Climent	Ramón	roja	Comité Rojo destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
69	Sanz Sebastiá	Daniel	roja	Destructor de iglesia	Peligroso	Huido a la zona Roja	
70	Sanz Bautista	Daniel	negra	Destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
71	Sogues Marco	Salvador	negra	Destructor de iglesias	Peligroso	Huido a la zona Roja	
72	Sanz Sebastiá	José	roja	Alguacil de la Comunidad destructor iglesia	Peligroso	Huido a la zona Roja	
73	Sogues Monserrat	Bautista	roja	De izquierda de la Colectividad	Peligroso	Huido a la zona Rona en las filas Rojas	
74	Sanz Obiol	Ramón	negra	Destructor de iglesia		Huido a la zona Roja	
75	Sanz Martin	Mauricio	roja	Destructor de iglesia		Huido a la zona Roja	
76	Sanz Mampel	Anselmo	negra	De izquierdas	Peligroso	Huido a la zona Roja	
77	Sanz Sebastiá	Tomás	roja	De la colectividad		En la localidad	5

Núm	Cognoms	Nom	Creu	Classificació	Perillositat	Parador	CM ¹²
78	Sanz Obiol	Juan	roja	De la colectividad		Huido a la zona Roja	
79	Sorribes Queral	Antonio	negra	De la colectividad ermitano de la V. De la Salud destructor de iglesias		Huido al Campo Rojo	
81	Tárrega Belsa	Ramon	negra	Alguacil de la Comunidad destructor de Iglesias		Huido al Campo Rojo	
82	Torres Cano	Pedro	negra	De la Colectividad		Detenido en la cárcel de Morella	6
83	Torres Dellà	Constantino	negra	Detenido de [ilegible]		Sufriendo condena	15
80	Sorribes [ilegible]	Ramón	negra	De la Colectividad	Peligroso	Huido al Campo Rojo	
84	Ferreres Villalta	Miguel				id [Sufriendo condena]	16

Annex 2

Relación de personas indeseables autoras e inductoras de los crímenes y hechos vandálicos, exacciones e incautaciones cometidas durante el dominio Rojo en este pueblo.

Cognoms	Nom	Àlies	Motius	Situació
Alemany Cabanes	José	San Antonio	Profanador e inductor	Huido
Alemany Cabanes	José	Daria	id	id
Belsa Cervera	Vicente		id	id
Bort	José	Bicho (hijo)	Asesino	id
Bort Mampel	Sebastián		Profanador e inductor	id
Belliure Ortí	Vicente	Perdiu	Profanador e inductor	id
Bort Monroig	José		Del Comité Asesino	id
Belsa Arnau	Joaquín		Profanador e inductor	id
Cervera Ferrer	Juan Ramón		Comité Asesino	id
Cervera Bort	Santiago		Comité Asesino	id
Cabanes Vericat	Miguel	(hijo)	Asesino	id
Cabanes Dellà	Pascual		Asesino	id
Cervera Vidal	Bautista		Profanador e inductor	id
Climent Alemany	Pedro		Asesino	id

Cognoms	Nom	Àlies	Motius	Situació
Alemany Cabanes	José	San Antonio	Profanador e inductor	Huido
Cifre Miravet	José		Profanador e inductor	Preso 30 años
Cervera Ferrer	Bautista		Asesino	Huido
Climent Vericat	Manuel		Profanador e inductor	id
Climent Calduch	Ernesto		Asesino	id
Dellà Obiol	Pedro		Del Comité Asesino	id
Dellá Climent	Manuel		Asesino	Preso 30 años
Dellá Vidal	Sebastián		Profanador e inductor	Huido
Dellá Riera	Sebastián		idem	id
Esteller Borrás	Carlos	(hijo)	Asesino	id
Esteller Lladser	Carlos		Profanador e inductor	id
Ferrer Marco	Vicente	Manos sucias	Profanador e inductor	Huido
Fonollosa Ferrer	Domingo		id id	id
Ferrer Sanz	José		id id	id
Lladser Ferrer	Simón		Asesino	id
Lladser Ferrer	Ismael		Asesino	id
Lladser Ferrer	Ramón		Asesino	id
Lladser Ferrer	Vicente		Asesino	id
Monroig Vericat	Manuel		Del Comité Asesino	id
Mampel Peset	Joaquín		Idem Asesino	id
Monroig Vericat	Joaquín		Idem Asesino	id
Mampel Peset	Miguel		Profanador e inductor	id
Muñoz	Joaquín		idem	id
Muñoz Gales	Joaquín	(hijo)	Asesino	id
Mampel Solá	Juan	Vero	Profanador e inductor	id
Riera Vidal	Maria		Profanador e inductor	id
Naquer Sogues	Vicente		Del Comité Asesino	id

Cognoms	Nom	Àlies	Motius	Situació
Alemany Cabanes	José	San Antonio	Profanador e inductor	Huido
Roig Alemany	Blas		Profanador e inductor	id
Sanz Sebastiá	José		idem	id
Sogues Marco	Salvador		idem	id
Sanz Climent	José Ramon		Del Comité Asesino	id
Sanz Obiol	Juan Bautista		Profanador e inductor	id
Sorribes Qeral	Antonio		Asesino	id
Tárrega Belsa	Ramón		Profanador e inductor	id
Vallés Plá	Bautista		Del Comité Asesino	id
Vives Esteller	José		Profanador e inductor	id
Villaclara Romaní	Ernesto		idem	id
Vidal Ortí	José		idem	id
Roig Mampel	Joaquín		Del Comité Asesino	id
Vallés Puig	Vicente	Pergueres	Profanador e inductor	Huido

Annex 3

Llista de confiscacions (D3).

Cognoms	Nom	Efectes incautats	Filiació	Diners
Ferrer Peset	Bautista	3 decálitros de trigo y 100 Ps	Radical aunque no extremado	100
Capafons Balaguer	José	12 Ps de trigo. la tierra que llevaba a medias se la han quitado	DRV	
Capafons Balguer	Casto	un cántaro de aceite, más toda la tierra que trabajaban a medias	DRV	
Capafons Balguer	German	12 Ps. Le quitaron la tierra	DRV	
Roig	Eugenio	15 Ps de queso = 3 K de queso = 7 ½ queso = Una noche a las 11 fueron a mi casa por queso para comérselo el comité		
Sangüesa	José	Un aparato de radio = 6 decálitros trigo y uno de aceite = M. F. T. efectos de su café	DRV	
Sangüesa	Tomás	25 Ps en aceite = Salón requisado por M. F. T.	DRV	

Cognoms	Nom	Efectes incautats	Filiació	Diners
Maciá	Francisco	Se le han incautado cosecha de finca que trabajaba en arriendo = 15 Ps en trigo	Radical	
Bort	Maria Francisca	Reclama una casa de sú tio, obrero en Barcelona	Derechas	
Vericá	Domingo	250 Ps	DRV	250
Tolós Cervera	Vicente	Un horno de pan	Izquierdas	
Torres Queral	Constantina	Una casa en la que hay un molino del segundo	Derechas	
Polo Querol	Vicente	Una casa en la que hay un molino del segundo	Independiente	
Sancho Belsa	Manuela	220 Ps = Incautación un horno de pan	Radical	220
Michavila Michavila	Manuel	1000 = 10 decálitros de aceite = 15 idem almendras = 40 litros vino = 5 decálitros de trigo = 1500 duros en pagarés = 2 ½ cebada y 100 Pts en metálico	DRV	76100
Queralt Segarra	Ramon	100 @ de algarrobas = 1 saco de trigo = 4 @ de patat	DRV	
Verge Gargallo	Agustina	Un saco de trigo = 100 Ps = 60 decálitros de aceite	Radical	100
Dellá Torres	Manuel	200 Ps = Un bidón aceite (unos 20 decálitros)	DRV	200
Esteller Llorach	Benjamin	Un bancal que trabajaban desde hace 5 años = 4 balas de palla = 3 sábanas de paja = siete decálitros de trigo	Izquierdas	
Cervera Fontanet	Asuncion	Una casa		
Labernia Bonet	Vicente	Un camión	Radical	
Marco	Francisco	250 = 22 Ps en vino = y la recolección de olivas	DRV	250
Llombart	Asuncion	casa y tierras	DRV fina	
Tolós	Francisco	una fàbrica alfarería	Radical	
Cervera Roig	Anton	una fàbrica alfarería	Radical	
Verge Arnau	Bautista	quinientas ptas que le pidió Vte Naque y todos los [illegible] de sus fincas	Radical	500
Ramon Ramada	Bautista	335 ptas y 34 d/c algarrobas	Radical	335
Marco Ferrandis	Enrique	440 de jornales carro y 2 labrar – y todos los documentos	Radical	
Pepió Meseguer	[illegible]	375 ptas una casa y un patio y documentos	Radical	375
Caballer Della	Elisa	3150 ptas y dos fincas de Oliveral	Derechas	3150
Ferrer Della	Bautista	150 barcillas aceitunas y 1 cantaro aceite y 3 jornales	Radical	

Cognoms	Nom	Efectes incautats	Filiació	Diners
Domenech Vidal	Josefa	250 ptas	Derechas	250
Mampel Marco	Vicente	documentación y letras de cambio por valor de 24.000 ptas y 30 K arina y 5 barchillas trigo y 4 fin- cas y una casa	Radical	2400
Boldó Gil	Emilio	1 Edificio casa y 1 [illegible: automòbil] y gramola y 2 [illegible]	UGT	
Muñoz Culla	Joaquina	1000 ptas	Radical	1000
Climent Llorach	Manuela	1 mulo, 1 edificio ganado	id [radical]	
Pepio Ferre	Bautista	1504 ptas. 6 dk trigo	id [radical]	1504
Torres Villarroya	Rosa	300 @ algarrobas 20 kl aceite 10 dk almendras 6 k tocinoy 2 kls trigo	Radical	
Beltran Villalta	Vicente	- 1000 ptas 1 dk patates y 1 dk trigo	id [radical]	1000
Obiol Gabalda	Pedro	2 barchillas de trigo	id [radical]	
Sancho Boix	Constancia	Papel del tesoro de 2500 ptas, un horono de pan y dos [illegible]	id [radical]	2500
Beltran Domenech	Vte			
Dellá vidal	José	25 1 dkl y medio de aceite. 284 ptas	" [radical]	284
Roig Villalta	Pedro	1 dktrigo. Un testamento y cartes de pago por valor de 7000 pta. 1 jornal de carro y 2 jornales labrar y varias documetnaciones	Radical	7000

Annex 4

Llista de confiscacions (D4)

Nº de orden	Clase y nombre del negocio	C/ o [ilegible] que radica	Nombre del propietario	Explicacion del hecho	C. Perjuicios	Entidad que ordenó	P. Que lo ejecutaron	Paradero
	2 casas		Pablo Adell					
1º Abril 1º-10-27	Molino de aceite	Calle San Roque	Pedro Culla Della	R. Le [ilegible] la llave por O. Cte	10.360	Comité de la CNT	José Sanz Sebastià. Alguacil	Huyó
1º enero 1937	Corral y macho	Encima la Fuente	José Llanes Della	R " [Li van prendre la clau per ordre del comité]	2.600	Comité Colectividad	Carlos Esteller Borrás. Srno Cdad (P)	Id
	Finca [ilegible]		"	Lo quitaron a la fuerza	2000	"	R. Tarrega Belsa Salvador Sogues Marco B. Alemany Cabanes Ve Beltran [ilegible]	
1º Febrero 937	Tierra pan y almendros 6 jornales	partida Freichinals	José A. Climent Llorach	Se incautó bandera CNT-FAI	4000	"	Carlos Esteller Borrás. Srno Cdad	Huyó
Marzo 937	Aceite 3 bidones v3 la Caballeria carro y aps 2 arados	P. Arrabal 18	"	Fueron a casa y se lo quitaron	3200	"	Santiago Cervera, Vte Naque, Ramon Lladser Ve Beltran [ilegible]	
7 Octubre 936	Edificio café y [ilegible]	C. Pocilga	Don Emilio Boldó Gil		1950	Comité CNT	Ramon Cervera (P), Ferre José Sanz Sebastiá Santiago Cervera Bort, [ilegible]	[Ilegible]
20 24 Febrero 937	Finca 3 j. 1/2 Sort	Pda Sort	Ramon Tarrega Culla	Se lo quitaron ya sembrado	400	"	Juan [ilegible] Cervera Ferre	Hullo
Febrero 137	[ilegible], vino, macho y aparejos	Calle Mayor	"	Se lo quitaron a la fuerza	6000	"	Sebastian Della, Ramon Tarre Belsa (P) Salvador, Manuel Della Climent Sogues y José Alemany, Vte Vidal (P) y Carlos Daniel Sanz, P. Della Sanz, Ramon Sanz Climent	

Nº de orden	Clase y nombre del negocio	C/ o [ilegible] que radica	Nombre del propietario	Explicacion del hecho	C. Perjuicios	Entidad que ordenó	P. Que lo ejecutaron	Paradero
29-7-27 Nbre 937	55 cabras	Mas Capero	Vte Roig Aleman	Fueron y las sacaron del corral	3250	Gobernador Civil Rojo	Guardias Asalto José Ruiz (P) y Vives (P) al vecino de este José Sogues [ilegible] (P)	
	Mula apjos y un costal [ilegible]	Calle Mayor	Manuela Climent Llorach	Lo quitaron a la fuerza	1000	Cte Colectividad	José Cifre Mirabet	
Agosto 936	Radio "Telefunque n"	Calle Mayor 60	Miguel Barrera de Jover	Lo quitaron a la fuerza	1000	" CNT	Vte Naque	Hu
" "	Radio "id"	San Blas 14	Emilio Boldó Gil	" "	550	" "	" " [Vicente Naquer]	"
" "	" "Alberkin"	Mayor 12	Bautista Grañana Mampel	" "	940	" "	José Sanz Sebastià Pascual Cabanes y Daniel Sanz Sebastia	Huyo
Julio 936	En dinero	Mayor 44	Miguel Vidal Culla	Se presentó con pistola amenazando	102	Personal	Ramon Sanz Bort Obiol (Pso) hijo de Bort	
Agosto 936	" "	Escuelas 6	" " "	forma violenta	127,5	Cte CNT	Santiago Cervera y por orden [ilegible] Simeón Lla- Ferrer José Sanz Sebastian, Alguacil (P)	
Agsoto 936	" "	" "	" " "	" " con un traspaso de	40	Personal	Ramon Compte Sogues, Manuel Compte Ferrer	
Julio 936	Finca	Ayuntamiento		Se incautó personalmente		Personal	Pascual Cabanes	Huyo
Julio "	" "	Escuelas 6	Miguel Vidal Culla	" " "	33	Personal	Ramon Sanz Bort	Soldado E.N.
" "	Leña 380 @	Fuente	" " "	Cogieron la leña y se la	190	Cte Colectividad	Bta Climent Grañana	" al E.N.
1º Febrero 1937	Finca 5 j.	Pta Albagues	" " "	Pusieron bandera de la CNT	150	[ilegible] "	Juan Ramon Cervera Ferré y Vte. Ferrer	Hu
1938	34 cabras	Masia Capero	Eugenio Roig Alemany	Me ordenaron llevarlas al corral	2800	Intendencia Roja	1 cabo y 2 milicianos	Ignora

Nº de orden	Clase y nombre del negocio	C/ o [illegible] que radica	Nombre del propietario	Explicacion del hecho	C. Perjuicios	Entidad que ordenó	P. Que lo ejecutaron	Paradero
1936	queso	Alfonso XIII	" " "	Lo quitaron a la fuerza	67	Cte CNT	Santiago Cervera Bort y Pascual Cabanes	Huyeron
Agosto 1936	dinero	Mayor 15	Hemenegildo Jaques Cifre	Lo quitaron a la fuerza	150	" "	Pascual Cabanes Dellà, Daniel Sanz Sebastià, José Vives Esteller, Manuel Della Climent (l)	
" "	"	" [Major] 15	" " "	" " "	2000	" "	José Sanz Sebastià	Huyo
Octubre "	"	" " [Major 15]	" " "	" " "	300	" "	Ramon Cervera Ferre	Huyo
" "	Almendras y algarrobas	" " [Major 15]	" " "	" " "	546	Cte CNT	Santiago Cervera Bort, Ramon Cervera Ferre, Pedro Della Obiol	
Junio 1937	6 jornales de tierra	Llomes Sorts y Collets	" " "	Sembraron las tierras	300	Cte Colectividad	Joaquin Roig Mompel, Joaquin Monroig Vericat, Juan Sanz Climent, Carlos Esteller Bort	
oct-36	En tejidos	Mayor 15	" " "	Lo quitaron a la fuerza	154	" "	Juan Sanz Climent, Joaquin Mompel Bort	Huyeron
6 Sebpre 1936	En dinero	Vgen de Gracia 10	Enrique Marco Ferrandis	" " "	2000	Cte CNT	Santiago Cervera, Joaquin Roig Manpel y Bta Valles Pla	
Octubre "	En trigo y tr. g. 2 c. Aceite	" " [Verge de Gràcia 10]	" " "	" " "	190	" "	Daniel Sanz Sebastià, Pascual Cabanes Della y R. Vives Sanz	
" "	En cebada / aceite	Calle Ramon y Cajal 28	Narciso Godina Fuster	" " "	50	" CNT	Pascual Cabanes Della, Daniel Sanz Sebastià, Manuel dElla Climent, Joaquin Vidal Esteller	
3 Sebpre 936	11kl Aceite. Dinero	Calle Tremedal	Critobal Belsa Cervera	Se lo llevaron violentamente	1150	Comité CNT	Joaquin Mampel Peset, Manuel Monroig Vericat	Huyeron
" "	5 kilos Queso	S. Roque 44	Mauricio Marco	" " " [25	" "	Manuel Della Climent Cl	Carcel

Nº de orden	Clase y nombre del negocio	C/ o [ilegible] que radica	Nombre del propietario	Explicacion del hecho	C. Perjuicios	Entidad que ordenó	P. Que lo ejecutaron	Paradero
Agosto 936	34 1/2 algarrobas, dinero 20 k trigo, 14/4/1937	C. Major 61	Agustin Ramon Ramada	" " "	600	" "	Daniel Sanz Sebastiá, " " [Manuel Della Climent], Pascual Cabanes Della	1 carcel
3 Spbre 936	22 kilos aceite, dinero	C. Alfonso XIII	Juan J. Michavila Tallada	" " "	430	" "	Manuel dElla Climent, Daniel Sanz Sebastiá, Pascual Cabanes Pla	1 carcel
6 Agosto "	Dinero. 6 kls trigo	C. " [Alfonso XIII] 26	Bautista Pepió Ferre	" " "	542	" "	Vte Ferrer Marco, Ramon Cervera Ferrer, P. Cabanes Della, Daniel Sanz	"
7 Diciembre "	6 kls trigo	C. S. Roque 8	Fernando Michavila Torres	" " "	42	" "	Manuel Della, Pascual Cabanes, Daniel Sanz, José Vives	1 carcel
14 abril " [37]	dinero	C. Escuela 24	Bta. Capafons Vidal	" " "	112	" "	" " " "	1 "
6 Agosto "	". 15 kls aceite 15 k trigo	C. Mayor 34	Juan Bta Michavila Vidal	100 @ algarrobas " "	1430	" "	Joaquin Mampel Peset, Dionisio Gil (1), Pacual Cabanes, Daniel Sanz, Manuel Della C.	Presente (1), 1 carcel
6 Agosto "	49 kls aceite, dinero	C. Mayor 13	Vte Llorach Ferré	" " "	1165	" "	Vte Ferrer Marco, P. Cabanes, Daniel Sanz, Manuel Della	(carcel)
14 Sepbre "	15 jor O y T pan	Rodejos, Costeradas	Vte Mampel Marco	Se lo comunicó el pte de la CNT	300	" "	Vte Naquer, Joaquin Mampel, [ilegible]	Zo Roja
1 Enero 937	1 casa	Vgen de Gracia 2	" " "	Se presentaron de forma violenta llevar Cte	250	" "	Joaquin Mampel	" "
14 Agosto 936	6 jornales olivos	Pta Camí la Jana y Cami Nou	Asuncion Llombar Llo	" " "	220	" "	Vte Naquer, Ramon Cervera	" "
Octubre 936	25 jornales	Pda Mas Rodecho	Juan [ilegible] Masia Della	" " "	1000	" "	Joaquin Monrroig Vericat, Santiago Cervera Bort	" "
14 Agost 936	6 jornales	" Corral y Bajo la Jana	Elisa Caballer Della	Se apoderaron de ellas	300	" "	Santiago Cervera, Vte Naquer	" "

Nº de orden	Clase y nombre del negocio	C/ o [illegible] que radica	Nombre del propietario	Explicacion del hecho	C. Perjuicios	Entidad que ordenó	P. Que lo ejecutaron	Paradero
1 " 936	31 jornales	" Pous y Mas Blanc	German Capafons Balaguer		930	" "	id.	" "
1 " "	18 jornales	" Camps - Los Clot	José " "		540	" "	"	" "

Annex 5Detenidos y encarcelados por los rojos por ser Derechistas (D5)¹³

Cognoms	Nom	Domicili	
Martinez Ferrandis	Enrique	Traiguera	
Mampel Marco	Vicente	Portal de Canet	
Vidal Culla	Miguel	Mayor 44	
Castell Mampel	Manuel	Calle Ancha	
Duch Bort	Tomás	Calle Mayor	
Gimeno Caballer	Tomás	Calle Escuela	
Torres Llorach	Agustín	Calle Ancha	Difunto
Sorribes Vidal	José Francisco	Calle Escuela	Difunto
Belsa Cervera	Cristobal	Idem	
Michavila Tallada	José	Calle Ancha	
Queralt Segarra	Tomás	Calle Ancha	
Capafons Balaguer	Bautista	Calle Escuela	
Sogues (Cervera) Bort	Bautista	Calle Mayor	
Sogues Cervera	Celestino	Canónigo Celma	
Ramón Puig	Vicente	Plaza Arrabal	
Vidal Beltran	Miguel Vte	Calle Mayor	
Belliure Esteller	José	Calle Ancha	
Dellá Vidal	Juan	Calle Fuente	
Domenech Bort	Vicente	C. Portella	
Ferrer Fontanet	Andrés	S. S. Cristobal	
Castell Domenech	Ramón	C. Cag. Celma	
Esteller Ferrer	Vicente	C. [ilegible]	
Culla Vidal	José	Calle Mayor	
Grañana Roig	Daniel	Id [ilegible]	
Vericat Mampel	Domingo	Escuela 53	
Capafons Balaguer	Antonio	P. Iglesia	
Moliner Dellá	Agustín		Difunto
Olea	Francisco	Barcelona	
Roig Torres	Vda de D. Elias	Valencia	
Adell	Pablo	S. Pedro (Traiguera)	

Annex 6

Censo de liberados. Población: Traiguera. Provincia de Castellón (D6).

Nombres y apellidos		Edad	Domicilio	Profesión	Lugar donde trabaja	Estado S. C. V.	Pena	Ultima prision	Observaciones
Ferrer Ramada	Joaquin	65	Mº Fº 5	Labrador	Sus propiedades	S	6 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Belsa Grañana	Bautista	49	F. Salúb 17	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Astorga	
Querol Querol	Bautista	44	Escuela 12	Industria	Su industria	S	12 A. 1	P. Reus	
Belliure Ferré	Juan	50	Baja 17	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Satornino Campos	Juan Jorge	50	Arrabal 19	Campo	Su propiedad	S	2 A. 1	P. Benicarló	
Sorribes Villalta	Ramón	66	Arrabal 9	Campo	Su propiedad	S	2 A. 1	P. Benicarló	
Muñoz Gales	Joaquin	23	Ancha 1	Músico	D. Musica	S	20 A.	P. M. Valencia	
Botargues Vila	Marcelino	25	F. Salúb 42	Campo	Al jornal	S	20 A.	P. M. Barcelona	Baja por incorporarse al ejercito
Sanz Sebastiá	Tomas F.	47	Escuela 23	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	P. Elche	
Climent Calduch	Juan	26	Ancha 6	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Manpel Solá	Juan Btª	47	Extramuro 1	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	Puig (Valencia)	
Belsa Domenech	Vicente	44	Mayor 18	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	Burquillos (To	
Vidal Caballer	Jaime	53	Mayor 16	Campo	Su propiedad	S	20 A.	Totana (Murcia)	
Dellá Climent	Manuel	53	S. Blás 9	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	P. Burgos	
Salvador Sogues	Marco	38	Caperó 10	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	P. Valencia	

Nombres y apellidos		Edad	Domicilio	Profesión	Lugar donde trabaja	Estado S. C. V.	Pena	Ultima prision	Observaciones
Monrroig Vericát	Manuel	45	S. Blás 16	Campo	Su propiedad	S	10 A.	Puig (Valencia)	
Plá Fonollosa	Pedro	66	Nueva 33	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	Benicarló	
Villalta Ferreres	Miguel	49	Tremedal 8	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	San Lorenzo (Sori	
Vives Esteller	José	34	Caperó 11	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	P. Castellón	
Fonollosa Ferrer	Bautista	51	F. Salúb 8	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	Benicarló	
Fonollosa Ferrer	Domingo	48	Milanes 3	Campo	Su propiedad	S	3 A.	Benicarló	
Climent Vericat	Juan	40	R. Cajal 12	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Ferrer Esteller	Blás	32	Agut 12	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	P. Castellón	
Ferrer Ferreres	José	68	Agut 12	Campo	Su propiedad	S	12 A.	Pontevedra	
Hijarro Expósito	Pedro	48	Arrabal 8	Campo	Su propiedad	S	6 A. 1	Benicarló	
Vidal Ortí	J. Antonio	44	Fuente 10	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	P. Castellón	
Ferrer Domenech	Domingo	66	Agut 10	Campo	Su propiedad	S	10 A.	Pontevedra	
Ferrer Vizcarro	José	29	Agut 10	Campo	Su propiedad	S	5 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Climent Claduch	Ernesto	32	S. Pedro 6	Campo	Su propiedad	S	12 A. 1	M. Barcelona	
Dellá Ferrer	Sebastiá	26	S. Roque 54	Labrador	Sus propiedades	S	6 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Manpel Sebastiá	Vicente	40	Fuente 33	Labrador	Sus propiedades	S	6 A. 1	P. Santander	
Alemany Cabanes	José	33	R. Cajal 36	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Castellón	

Nombres y apellidos		Edad	Domicilio	Profesión	Lugar donde trabaja	Estado S. C. V.	Pena	Ultima prision	Observaciones
Esteller Llorach	Benjamin	53	Glasada 13	Labrador	Sus propiedades	S	6 A. 1	P. Castellón	Baja definitiva
Dellá Vidal	Sebastiá	61	S. Vicente 8	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Castellón	
Sanz Climent	Pedro	42	Nueva 11	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Valencia	
Compte Belliure	Vicente	51	Portella 3	Labrador	Sus propiedades	S	3 A. 1	Benicarló	
Sanz Manpel	Vicente	51	Portella 18	Labrador	Sus propiedades	S	3 A. 1	Benicarló	
Esteller Llorach	Carlos	55	Fuente 7	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Castellón	
Domenech Grañana	Manuel	63	S. Roque 24	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Castellón	
Belliure Ferrer	Vicente	43	Baja 15	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	P. Castellón	
Sanz Bórt	Juan	32	Agut 4	Labrador	Sus propiedades	S	20 A.	C. Barcelona	
Manpel Pesét	Miguel	49	Portella 23	Labrador	Sus propiedades	S	20 A.	S.M. Valencia	
Sogués Climent	Pascual	49	4 Esquinas	Labrador	Sus propiedades	S	3 A.	Benicarló	
Torres Dellá	Constant	51	Mayor 25	Labrador	Sus propiedades	S	12 A. 1	S.M. Valencia	
Fuster Prats	Manuel	34	portella 12	Labrador	Sus propiedades	S	20 A. 1	Alcalá de Henares	
Llacher Ferrer	Ismael	38	Arrabal9	Labrador	Sus propiedades	S	20 A. 1	C. Barcelona	
Dellá Obiol	Pedro	54	Roqueta 3	Labrador	Sus propiedades	S	20 A.	P. Castellón	
Monrroig Vericat	Manuel	51	Celma 24	Labrador	Sus propiedades	S	20 A. 1	C. Segovia	

¹ Testimoni d'Antonio Vidal, enregistrat el 19 de març de 2005.

² “Informe relativo a los sucesos ocurridos en este pueblo a partir de las elecciones de 1936 y durante la dominación roja, interesado por el Ilustrísimo Señor Fiscal de la Causa General de Castellón y su provincia”. Causa General.

³ Informe del capellà de Traiguera Angel Aznar relatiu a les morts per motius religiosos durant el període revolucionari. 20 d'octubre de 1938. Causa General.

⁴ Testimoni d'Antonio Vidal.

⁵ Vegeu 2.

⁶ Testimoni d'Antonio Vidal.

⁷ “Relación de personas residentes en este término municipal , que durante la dominación roja fueron muertas violentamente o desaparecieron y se cree que fueron asesinadas”; “Relación de cadáveres recogidos en este término municipal, de personas no reconocidas como residentes en él, que sufrieron muerte violenta durante la dominación roja”; i “Relación de tormentos, torturas, incendio de edificios, saqueos y otros hechos delictivos que por sus circunstancias, por la alarma o el terror que produjeron deban considerarse como graves, con exclusión de los asesinatos, que fueron cometidos en este término municipal durante la dominación roja”, Causa General.

⁸ “Relación de personas indeseables autoras e inductoras de los crímenes y hechos vandálicos, exacciones e incautaciones cometidas durante el dominio Rojo en este pueblo”. Causa General.

⁹ “Relación de tormentos, torturas, incendio de edificios, saqueos y otros hechos delictivos que por sus circunstancias, por la alarma o el terror que produjeron deban considerarse como graves, con exclusión de los asesinatos, que fueron cometidos en este término municipal durante la dominación roja”, Causa General.

¹⁰ Vegeu 2.

¹¹ Vegeu 9.

¹² “Cartilla Militar”.

¹³ Vegeu 9.